

RAZVOJNE MOŽNOSTI TRAJNOSTNEGA RAZVOJA TURIZMA NA PODEŽELSKIH OBMOČJIH V ISTRI

Dr. Štefan Bojnec, Univerza na Primorskem, Slovenija

Dr. Igor Jurinčič, Univerza na Primorskem, Slovenija

Dr. Ksenija Vodeb, Univerza na Primorskem, Slovenija

Izvleček:

Prispevek obravnava razvojne možnosti trajnostnega razvoja turizma na podeželskih območjih na obmejnih območjih v Istri med Slovenijo in Hrvaško. Obmejna kontinentalna podeželska območja Istre so manj razvita, periferna območja s prisotnim odseljevanjem prebivalstva in relativno visoko nezaposlenostjo. Infrastruktura je manj razvita in manj razvite so tudi druge gospodarske strukture. Nekatera od teh območij pa so bogata z naravnimi in kulturnimi privlačnostmi, ki predstavljajo možen razvojni potencial, ki je tam prisoten za gospodarski razvoj. Zato so v prispevku posebej analizirani možni razvojni gospodarski potenciali teh območij na obeh straneh meje, ki so bila tradicionalna kmetijska podeželska območja, ki pa iščejo svoje možnosti razvoja v diferenciaciji kmetijske proizvodnje v smeri turizma in v diferenciaciji razvoja regije in določenih podeželskih območij prav tako v smeri turizma. Turizem kot del gospodarskih struktur v kombinaciji z drugimi gospodarskimi in podeželskimi dejavnostmi, zlasti v povezavi s kmetijstvom, ustvarja sinergije in multiplikativne učinke, ki lahko prispevajo k trajnostnemu gospodarskemu razvoju teh manj razvitih in perifernih obmejnih območij. V našem primeru je poseben poudarek na analizi turizma kot pomembnega dejavnika gospodarskega razvoja v kraških pokrajinah v Istri na obmejnih območjih med Slovenijo in Hrvaško. Pri analizi, kot analitične podlage uporabljamo obstoječe statistične in druge obstoječe evidence ter zlasti podatke pridobljene z lastno izvedenimi anketami o turistični ponudbi na teh območjih. Ugotovili smo, da ta tipična kmetijska podeželska območja pod vplivom konkurenčnih tržnih pritiskov doživljajo zniževanje pomena kmetijstva v gospodarstvu in povezano odseljevanje prebivalstva iz tradicionalnih kmetijskih vasi. Kakovost lokalno proizvedenih proizvodov in storitev ter trajnostni razvoj turizma so ugotovljeni kot ena od prioritarnih možnosti v razvoju turizma ter v gospodarskem razvoju in oživljanju teh obmejnih območij.

Ključne besede: obmejno sodelovanje, kmetijstvo, turizem, podeželje, Istra

OPPORTUNITIES FOR SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT IN RURAL AREAS OF ISTRIA

Abstract:

This paper investigates opportunities for sustainable tourism development in rural, cross-border areas of Istria between Slovenia and Croatia. The cross-border, continental rural areas of Istria are less developed, peripheral areas with presence of emigration of population and relatively high unemployment. Infrastructure is less developed and less developed are also other economic structures. Some of these areas are rich by natural and cultural attractions, which represent potential for their economic development. We analyse economic development potentials of these areas on both sides of the border. These areas have been traditional agricultural rural areas, which are searching for opportunities in tourism

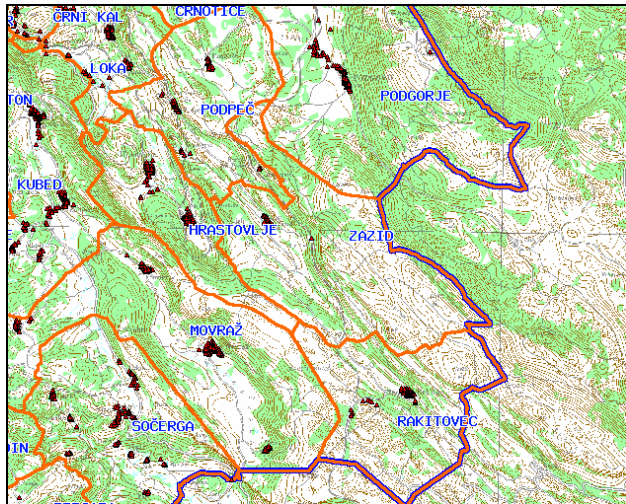
development both with differentiation of agricultural production and in differentiation of regional development and some rural areas towards tourism. Tourism as a part of economic structures in a combination with other economic and rural activities, particularly in association with agriculture, generates synergies and multiplicative effects, which can contribute to sustainable economic development of this less developed and peripheral cross-border areas. We focus on the analysis of the importance of tourism as an important factor of economic development in karstic landscape of Istria on cross-border areas between Slovenia and Croatia. We analyse statistical and other available evidences and particularly data obtained with own surveys on tourist supply in these areas. We have found that these typical agricultural rural areas under competitive market pressures are facing decline in importance of agriculture in the local economy and associated emigration of population and depopulation of traditional agricultural villages. The quality of local produce products and services and sustainable tourism development are found as one of the priority opportunities in tourism and economic development of these cross-border areas.

Key words: cross-border cooperation, agriculture, tourism, rural areas, Istria

1. Uvod

Obmejna območja imajo posebne specifičnosti za gospodarsko rast, ki pogosto pospešujejo ali pa omejujejo njihov gospodarski razvoj. Gospodarska razvitost obmejnih območij in odprtost mej so pogosto dejavniki, ki gospodarsko rast in s tem gospodarski razvoj pospešujejo in ustvarjajo skupne sinergijske razvojne učinke na obeh straneh meja. Takšnih primerov v ekonomski zgodovini in v novejšem času po vstopu novih članic v Evropsko unijo (EU) je nekaj. Takšen uspešen primer je bolj intenzivna povezanost med baltiškimi in skandinavskimi državami ali pa na primer bližina dveh glavnih mest kot sta Dunaj v Avstriji in Bratislava na Slovaškem. V tem primeru gre za skupne učinke ustvarjanja trgovine, menjave in sodelovanja.

Na drugi strani lahko vzpostavitev novih mej vodi do nasprotnih učinkov. Tudi takšnih primerov je v ekonomski zgodovini možno najti več, tudi na primer, na primeru slovenskega primorja. Trst je na primer po tistem, ko je bil vključen v Italijo, izgubil stik s svojim naravnim zaledjem oziroma v gospodarskem pogledu, s svojim gospodarskim gravitacijskim območjem. To je vodilo do tistega, kar je v literature mednarodne ekonomike poimenovano trgovinska diverzija, ki se je odražalo v zmanjšanih tokovih s svojim naravnim zaledjem. Tudi naš analiziran primer manj razvitega kraškega območja Istre sodi v to zadnjo skupino. Zemljevid v sliki 1 prikazuje kraško območje Istre ob meji s Hrvaško z naselji, ki so proučevana v tem prispevku (katastrske občine Črni Kal, Loka, Podpeč, Podgorje, Kubed, Hrastovlje, Zazid, Sočerga, Movraž in Rakitovec). Poleg obmejnega območja gre tudi za podeželsko območje, ki imajo razvojne možnosti v trajnostnem razvoju turizma na teh podeželskih območjih Istre.

Slika 1. Zemljevid obravnavanega kraškega območja Istre
Vir: MOK in MOP-GURS 2007

Cilj prispevka je, da prikaže razvojne gospodarske potencialne in možnosti trajnostnega razvoja turizma na periferno-podeželskih obmejnih območjih v kraških pokrajinah v Istri med Slovenijo in Hrvaško. Poudarek je na diferenciaciji kmetijske proizvodnje in podeželskega gospodarstva v smeri turizma kot pomembnemu elementu trajnostnega gospodarskega razvoja.

2. Socio-demografska analiza

Popis prebivalstva za Republiko Slovenijo iz leta 2002 daje osnovne podatke o prebivalstvu na analiziranem območju slovenskega kraškega Istrskega podeželskega sveta, na katerem je bilo pet lokalnih skupnosti z 1172 prebivalci. Povprečna starost prebivalstva je bila 47,3 leta, kar kaže na pričakovano starejšo strukturo prebivalstva kot to velja za slovensko povprečje (40,3 leta), kar je tudi razvidno iz preglednice 1. Stopnja rasti prebivalstva je najvišja v Movražu (12,5 %). Znižanje prebivalstva je opazno v štirih vaških skupnostih. Največje znižanje prebivalstva je opazno za Bezovico.

Preglednica 1: Prebivalstvo ob popisu v letu 2002 in v juniju 2006

Naselja	2002				2006	
	Celotno prebivalstvo	Moški	Ženske	Povprečna starost	Celotno prebivalstvo	Indeks 2006/2002
Bezovica	73	35	38	43,4	67	91,7
Črni Kal	191	92	99	42,8	190	99,4
Loka	76	39	37	46,1	80	105,0
Podpeč	47	21	26	43,4	44	93,6
Hrastovlje	143	78	65	40,7	160	111,8
Movraž	104	52	52	41,1	117	112,5
Smokvica	34	16	18	43,3	37	108,8
Gračišče	139	63	76	39,5	149	107,1
Rakitovec	145	77	68	45,0	142	97,9
Podgorje	152	77	75	50,5	160	105,2
Zazid	68	36	32	42,0	72	105,8
Kraške pokrajine v slovenski Istri	1.172	586	586	47,3		
Skupaj Slovenija	1.964.036	958.576	1.005.460	40,3		

Vir: SURS, 2002 in SURS, 2007

V izobrazbeni strukturi prebivalstva kraških pokrajin slovenske Istre je pomembna tehnična šola. Manjše število pa jih ima visokošolsko izobrazbo (preglednica 2). Razporeditev strukture prebivalstva po izobrazbi se v določeni meri razlikuje med posameznimi vaškimi skupnostmi.

Preglednica 2: Izobrazbena struktura prebivalstva ob popisu v letu 2002

Naselja	Osnovna šola	Tehnična šola	Srednja šola	Visoka šola
Bezovica	14	17	10	7
Črni Kal	22	56	34	12
Loka	21	21	7	5
Podpeč	*	*	*	*
Hrastovlje	19	28	26	15
Movraž	22	23	9	6
Smokvica	*	*	*	*
Gračišče	16	42	24	12
Rakitovec	16	33	28	5
Podgorje	15	37	27	4
Zazid	6	14	12	0

Vir: SURS, 2002

* Podatek ni na voljo.

Iz preglednice 3 je razvidno, da aktivno prebivalstvo predstavlja več kot 40 % celotnega prebivalstva. Skoraj 20 % od vsega prebivalstva so učenci in študenti, več kot 30 % so upokojenci in več kot 20 % so zaposleni v storitvenih dejavnostih. Delež aktivnega prebivalstva se pomembno razlikuje med vaškimi skupnostmi od 34,2 % v Brezovici in Podgorju do 47,1 % v Movražu.

Preglednica 3: Prebivalstvo po aktivnosti po naseljih ob popisu v letu 2002

Naselja	Aktivno prebivalstvo		Učenci in študenti		Upokojenci		Storitvene dejavnosti	
	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%
Bezovica	25	34,2	15	20,5	29	39,7	12	16,4
Črni Kal	83	43,4	42	21,9	57	29,8	46	24,0
Loka	39	51,3	8	10,5	26	34,2	18	23,6
Podpeč	*	*	*	*	*	*	*	*
Hrastovlje	62	43,3	35	24,4	37	25,8	39	27,2
Movraž	49	47,1	18	17,3	32	30,7	23	22,1
Smokvica	*	*	*	*	*	*	*	*
Gračišče	69	49,6	31	22,3	33	23,7	43	30,9
Rakitovec	50	34,4	29	20,0	46	31,7	23	15,8
Podgorje	52	34,2	24	15,7	59	38,8	32	21,1
Zazid	25	36,7	15	22,2	19	27,9	15	22,1
Skupaj**	454	41,5	217	19,4	338	31,3	251	22,5

Vir: SURS, 2002.

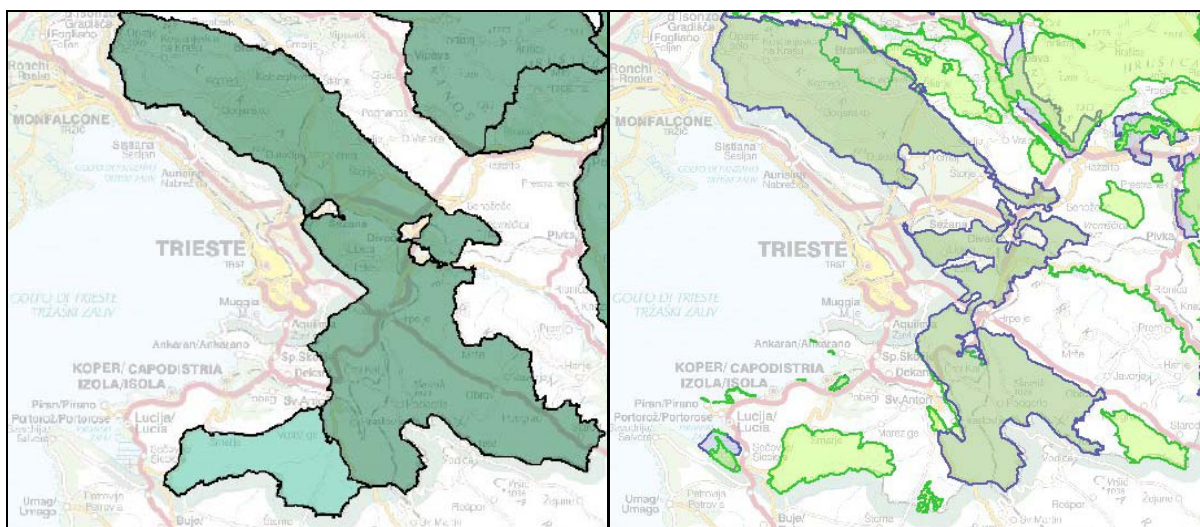
* Ni podatka.

** Kraške pokrajine v Slovenski Istri.

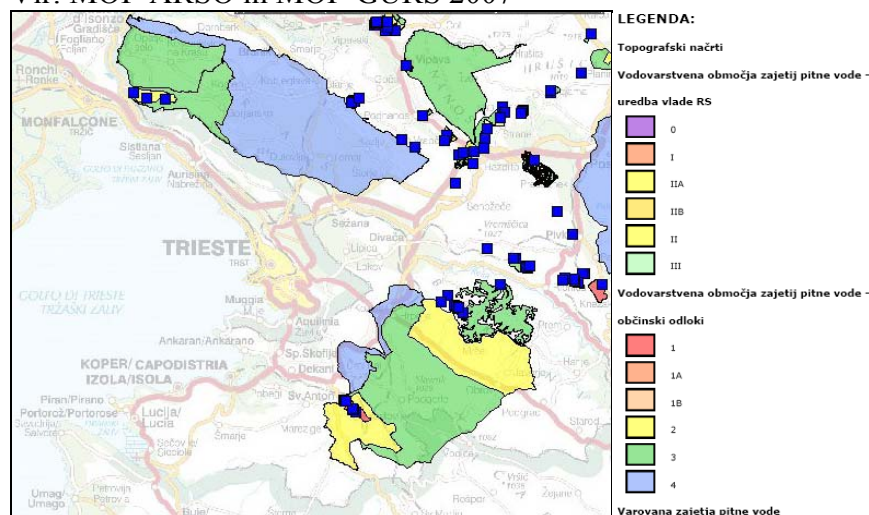
3. Turizem in varovanje naravne in kulturne dediščine

Vrednotenje naravne in kulturne dediščine in drugih resursov za turizem na obravnavanem območju je pokazalo, da to razpolaga z izjemnimi razvojnimi možnostmi na področju trajnostnega kmetijstva in turizma. Pomanjkanje zavedanja lokalnih prebivalcev o

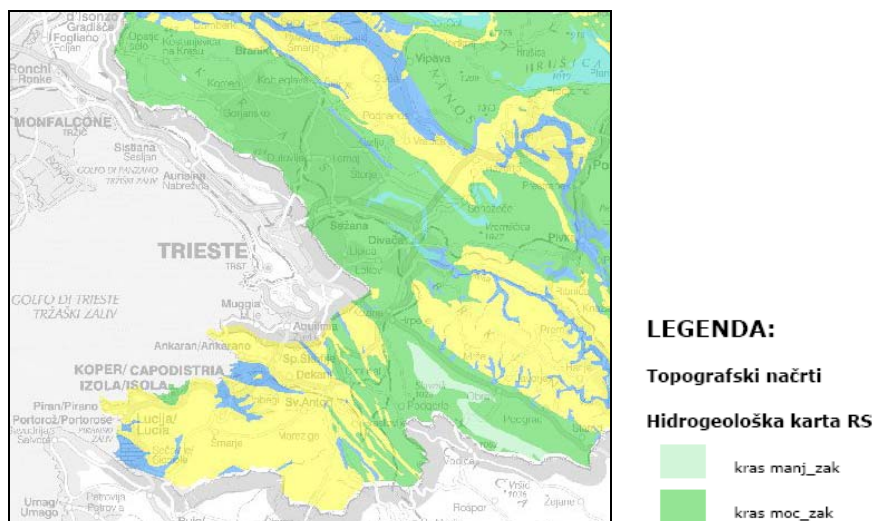
mednarodnem pomenu resursov s katerimi razpolagajo v regiji pa je precejšnje. V okviru projekta LIFE-Narava »Ohranitev ogroženih habitatov in vrst na Kraškem robu« je bil glavni cilj ohranitev naravnih danosti, kulturne krajine in izboljšanje razmer za lokalno prebivalstvo. Območje Kraškega roba je bilo namreč evidentirano kot ekološko pomembno območje, ki tvori hrbtnico omrežja Natura 2000. Projekt je bil prvenstveno namenjen osveščanju prebivalcev o naravnih resursih za razvoj trajnostnega turizma in razvojnih priložnostih v ekološkem in integriranem kmetijstvu (Laguna in drugi 2005). Krajanom so bili povabljeni k sodelovanju pri projektu z delavnicami, ki so jih vodili strokovnjaki za naravoslovje in kmetijstvo v Rakitovcu in drugih krajih. To so bile hkrati tudi priprave in priporočila krajanom za vključitev v Slovenski kmetijsko okoljski program (SKOP) v katerega se je kasneje vključilo večje število kmetov na tem območju s pridobitvijo subvencij predvsem za pašno živinorejo. Z zaključkom projekta v letu 2005 je bil vzpostavljen Turistično informacijski cent (TIC) v stari šoli v Rakitovcu, v katerem je stalna razstava o kraških kalih in biotski pestrosti Kraškega roba (slike 2-6).

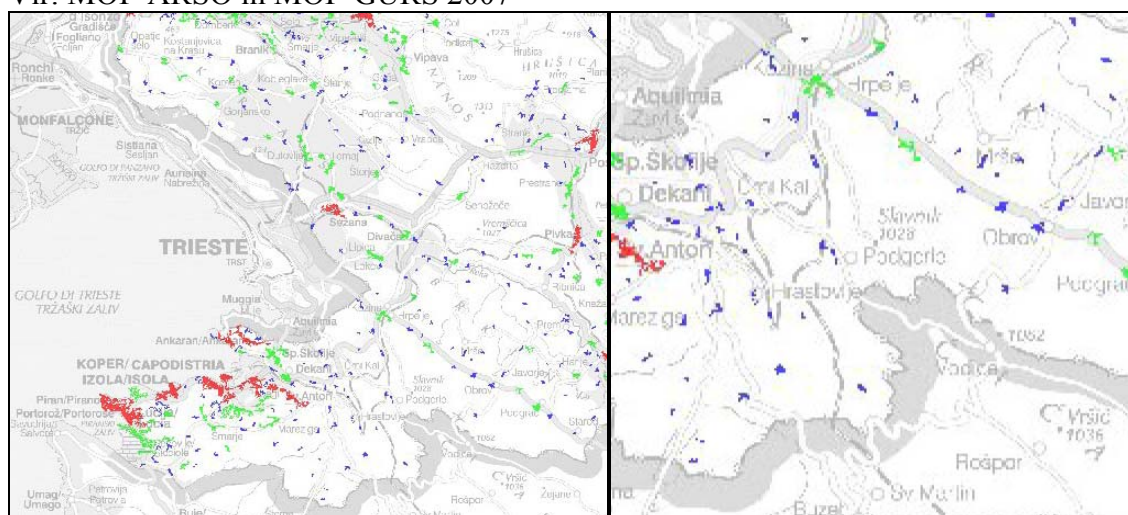
Slika 2: Predlagani Kraškega regijski park (temno zeleno) Slika 3: Območje Natura 2000 na Krasu (sivo)
Vir: MOP-ARSO in MOP-GURS 2007

Slika 4: Vodovarstvena območja pitne vode na Krasu
Vir: MOP-ARSO in MOP-GURS 2007

Slika 5: Hidrogeološka karta Krasa z manj zakraselo in močno zakraselimi območji
Vir: MOP-ARSO in MOP-GURS 2007

Slika 6: Naselja glede na število prebivalcev in zahteve EU glede čistilnih naprav
Vir: MOP-ARSO in MOP-GURS 2007

Gre za vrsto ekološko-naravo varstvenih omejitev gospodarskega razvoja na okoljsko zelo občutljivi kraški pokrajini. Določajo jih tako lokalni, državni kot EU predpisi. Zato lokalno prebivalstvo pričakuje, da bodo te iste oblasti nadomestile izpad dohodka in s tem delovnih mest z ustreznimi nadomestnimi sredstvi, spodbudami in olajšavami. Primerjalne prednosti regije vidimo v diferenciaciji kmetijskih gospodarstev v smeri trajnostnega razvoja turizma in drugih gospodarskih dejavnosti. Ustrezna podlaga za to je v vseh stebrih Razvojnega

programa podeželja v Sloveniji, predvsem pa v stebru, ki podpira razvoj podjetništva (MKGP 2007). Predlagani Krajski park Kraški rob kot del predlaganega Kraškega regijskega parka bi lahko igral pomembno vlogo pri tem gospodarskem oživljanju. Ekološko kmetijstvo in turizem sta možni gospodarski dejavnosti za območja naravnih parkov kot področje javni sektor in javno-zasebno partnerstvo znotraj ustreznega institucionalnega okolja za razvoj podjetništva ter ukrepi kmetijske in podeželske politike za trajnostni kmetijski razvoj in z ustvarjanjem ustreznih institucionalnih okvirov za razvoj splošne, turistične in druge infrastrukture v vaških podeželskih območjih.

4. Ekološko in integrirano kmetijstvo

Spodbude za ekološko in integrirano kmetijstvo so predvidene v okviru kmetijsko-okoljskih plačil in se nadgradijo z dodatnimi plačili, ki so vezana na določena območja s posebnimi omejitvami (ekološko pomembna območja, osrednje cone posebnih varstvenih območij Natura 2000, vodovarstvena območja, kraška območja in močan severni veter oziroma burja) (MKGP 2007). Območja s posebnimi omejitvami so geografsko enotna območja, kjer je potrebno nadaljevati s kmetovanjem z namenom ohranjanja okolja, vzdrževanja podeželja in varstva turističnega potenciala območja. Te naravne omejitve so posebnost, ki v veliki meri otežujejo ali omejujejo kmetijsko pridelavo na teh območjih. Kot lahko vidimo iz prej prikazanih slik, se precejšnji del obravnavanega območja nahaja na območju predlaganih naravnih parkov, kraškega reliefa, Natura 2000 in varovanja virov kraške pitne vode, kar skupno predstavlja zelo otežene pogoje za gospodarjenje v drugih gospodarskih dejavnostih.

V okviru Razvojnega programa podeželja za območje občin Koper, Izola in Piran, katerega nosilec je bil Regionalni razvojni center Koper (RRC 2006a in 2006b) je bilo predvideno več aktivnosti, ki segajo tudi na obravnavano območje. V okviru Kmetijsko okoljskega programa so bile izpostavljene primerjalne prednosti pašne živinoreje z usmerjanjem živinorejskih kmetij k pašnemu načinu reje, ureditvi večjih zaokroženih pašnih površin in izobraževanju rejcev s primeri dobrih praks. Predvideno je povečanje površine pašnikov, števila pašnih živali in živinorejskih kmetij. Spodbujanje razvoja ekološkega kmetijstva bo potekalo v preusmeritev kmetij, ki imajo pogoje za ekološko kmetovanje, z dodatnim izobraževanjem kmetovalcev, izboljšanjem kakovosti pridelane hrane, osveščanjem in izobraževanjem potrošnikov. Uspešnost izvajanja programa bo mogoče spremljati s povečanjem števila ekoloških kmetij, številom pridobljenih certifikatov in evidentirano rabo gnojil in fitofarmaceutskih sredstev. Z namenom povečanja protipožarne varnosti v naravi je predvidena razmejitev gozdnih in kmetijskih površin, preučitev možnosti uvajanja nadzorovane paše ter priprava odloka o povečanju protipožarne varnosti v naravi. Uspešnost izvajanja teh aktivnosti se bo ugotavljalo s povečanjem pašnih površin na ogroženem območju, številom pašnih živali in zmanjšanjem števila požarov. Ohranjanje in prilagajanje kmetijske dejavnosti na zavarovanih območjih je predvideno z uvajanjem in ohranjanjem sonaravnega kmetovanja na zavarovanih območjih kot je predviden krajski park Kraški rob in na območjih Natura 2000. Predvideno je ohranjanje habitatov in biotske raznovrstnosti, izobraževanje in informiranje kmetovalcev ter usklajitev kmetovanja in varovanje narave na zavarovanih območjih. Indikatorje uspešnosti izvajanja teh aktivnosti bo mogoče ugotavljati s povečanjem kmetijske površine znotraj zavarovanih območij in števila živali. Prav tako je pomembna izdelava upravljaljskih načrtov za zavarovana območja, kjer bo varovanje narave usklajeno z različnimi dejavnostmi in življenjem ljudi.

Razvoj pridelovalnih kapacitet ter razvoj dopolnilnih dejavnosti ostajajo tudi v prihodnje osnovna naloga v okviru državne politike razvoja podeželja in možnosti kandidiranja na EU

sredstva (MKGP 2007). Pomoči se bodo dodeljevale posameznim kmetijam, ki v svojih razvojnih načrtih načrtujejo razvoj dodatnih dejavnosti s ciljem večanja ponudbe in dohodka na kmetiji ter za nove podjetniške pobude. Tu velja omeniti predvsem razvoj turistične ponudbe na kmetijah ter razvoj določenih predelovalnih kapacitet in storitvenih dejavnosti v smeri višje oblike priprave kmetijskih proizvodov za prodajo potrošniku in turistom. Poleg navedenega so na obravnavanem območju predvidene tudi aktivnosti za označevanje porekla kmetijskih proizvodov, skupno promocijo in trženje dodatnih ponudnikov, ki se bodo vključevali v čezmejni projekt »Eko park Kras« in ki bo na slovenski strani predstavljal del načrtovanega Krajinskega parka Kraški rob. Projekt »Eko park Kras« izhaja iz programa Natura 2000 in temelji na dogovorih Mestne občine Koper z državo (Ministrstvom za okolje in prostor), ki je pristojna za ustanovitev naravnega parka in z čezmejnimi Občinami Buzet in Lanišče na Hrvaškem. Skupno partnerstvo se snuje in utrjuje na vsakoletnem prvomajskem srečanju ob meji pri Rakitovcu, ki ga spremlja vrsta družabnih in kulturnih prireditev.

5. Podjetništvo na podeželju

Pri načrtovani podpori podjetništva na podeželju opozarjamo na omejene podjetniške potencialne. Z ugotavljanjem podjetniških potencialov za razvoj vinskega turizma v Sloveniji smo prišli do ugotovitev, da potencialnim podjetnikom predstavlja problem pomanjkanje kapitala in znanj ter omejujoča in neživljenjska zakonodaja (Bojnec in Jurinčič 2006, Jurinčič in Bojnec 2006). Z poenostavitvijo ustanavljanja samostojnih podjetnikov ter mikro in malih podjetij v okviru projekta državne uprave »Vse na enem mestu« (VEM) je bil poenostavljen postopek ustanavljanja podjetij. Posodobljena je bila tudi prostorska zakonodaja. Potrebno je še prilagoditi in poenostaviti upravne postopke pri drugi področni zakonodaji za različne gospodarske dejavnosti, ki se načrtujejo na podeželju, kot je na primer gostinski zakon. Tudi inšpekcijske službe morajo pri svojem delovanju bolj poudariti svojo svetovalno in izobraževalno vlogo in prenašati ugotovitve na terenu zakonodajnim telesom.

Premalo je med potencialnimi podjetniki na podeželju poznano tudi podporno okolje za spodbujanje in uveljavljanje podjetništva na podeželju. Potrebno je približati in nenehno seznanjati potencialne podjetnike s storitvami, ki jih nudijo podjetniški svetovalci v okviru Regionalnega razvojnega centra, Univerzitetnega inkubatorja Primorske, Japti-ja ter ostale VEM točke (Ajpes, upravne enote in Euro info center). Nadaljevati je potrebno tudi z marketinško-promocijskimi aktivnostmi tako na državni kot regionalni ravni. Država mora še naprej podpirati promocijske aktivnosti, podobno kot potekajo sedaj: o doma pridelani hrani, ekološkem in integriranem kmetijstvu. Na regionalni ravni pa je to uveljavljanje mednarodno prepoznavnih turističnih destinacij Slovenska Istra in Kras, z naravnim parkom kot blagovno znamko ter tipičnih lokalnih proizvodov z geografskim poreklom (Jurinčič in Bojnec 2007).

Preglednica 4: Samostojni podjetniki, gospodarske družbe in dopolnilne dejavnosti na kmetiji po naseljih v letu 2007

Naselja	Samostojni podjetniki, gospodarske družbe in dopolnilne dejavnosti na kmetiji	
	Število	%
Bezovica	1	1,4
Črni Kal	10	13,9
Loka in Predloka	13	18,0
Podpeč	2	2,8
Hrastovlje in Dol pri Hrastovljah	8	11,1
Movraž	4	5,6
Smokvica in Dvori	5	6,9
Gračišče	14	19,4
Rakitovec	4	5,6
Podgorje in Brežec pri Podgorju	11	15,3
Zazid	0	0,0
Skupaj	72	100,0

Vir: AJPES (2007)

Ob analizi podjetništva na obravnavanem območju smo prišli do ugotovitev, ki so prikazane v preglednici 4. Prevladujejo naslednje proizvodne in storitvene dejavnosti: gradbeništvo, avtoprevoznišvo, kovinoplastika, livarstvo-orodjarstvo, mizarstvo, instalaterstvo, popravilo orodij in naprav pri strankah na terenu. Med storitvenimi dejavnostmi na področju turizma in gostinstva delujejo gostilne le v večjih in centralnih krajih (Črni kal, Gračišče, Hrastovlje in Podgorje), planinski dom na Slavniku in dopolnilna dejavnost na kmetiji v Hrastovljah. Dejavnosti v povezavi s turizmom pa so naslednje: trgovine, ribogojnica, frizerstvo in kozmetika, kurirske storitve, poslovno in finančno svetovanje, trgovina in marketing, računovodske storitve, radijska in televizijska dejavnost. Lahko ugotovimo, da je podjetništvo na obravnavanem območju šele v povojih, še posebej kar se tiče turizma. Zato mora biti eden glavnih ciljev promocija podjetništva v novoustanovljenem naravnem parku skladno s primeri dobre prakse, ki jih poznamo tudi v Sloveniji, na primer v Logarski dolini in Sečoveljske soline (Jurinčič in drugi 2007).

6. Sklep

Več funkcionalni razvoj kmetijstva in podeželja daje možnosti zlasti za razvoj ekološkega in integriranega kmetijstva, v kombinaciji in s samostojnim razvojem podeželskega turizma kot načina lokalnega podjetništva in prestrukturiranja lokalnega podeželskega gospodarstva. Možnosti so v razvijanju ekoloških, s turizmom povezanih parkov in v prihodnje s čezmejnimi sodelovanjem in razvijanjem turistične destinacije v kraških pokrajinah v Istri. Območja, ki so v manjši meri uspevala ohranjati kmetijsko zaposlenost, bi lahko povečala število delovnih mest na ekološko-turističnih kmetijah in v novih mikro podjetjih. Med takšnimi zaposlitvenimi možnostmi so razvoj ekološko-turističnega parka in turistične dejavnosti na podeželju, kjer so potrebe poleg direktne zaposlenosti v turistično-gostinskih obratih tudi v povezanih turistično-storitvenih dejavnostih kot so aktivnosti turističnih vodnikov in spremljevalcev, animatorjev in organizatorjev prirediteljev, prevoznikov, inštruktorjev športnih veščin, izposojevalci opreme in podobno. Do sedaj je na analiziranih območjih premalo registriranih ponudnikov dopolnilnih dejavnosti na kmetijah z večjim obsegom integrirane in ekološke kmetijske proizvodnje. Zato bi veljalo spodbuditi organizirano ekološko pridelavo z namenom bolj učinkovitega trženja, vključiti v lokalno ponudbo nove trajnostne turistične

produkte in povečati prodajo turističnih produktov, vključno z izgradnjo, označitev in vzdrževanje tematskih poti, usposobitev turistično informacijskih centrov in turistično informacijskih točk, ureditev turistične signalizacije in vzpodbuditi podjetništvo in razvoj drugih lokalnih proizvodov. Za povečanje turističnih prihodov in večje dnevne potrošnje turistov pa so potrebne naložbe v povečanje števila ležišč in njihove kakovosti, kjer so možnosti za razvoj mladinskega hotela, zasebnih sob, turističnih kmetij, kampa in na sploh družinskega podjetništva.

Literatura

- AJPES. 2007. *Poslovni register Slovenije*. Dostopno dne 5.9.2007 na Internetu: www.ajpes.si. Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.
- Bojnec, Š., Jurinčič, I. (2006). Marketing and brand name development: wine and wine tourism. In K. Podnar and Jančič, Z. (Ed.), *Contemporary Issues in Corporate and Marketing Communications: Towards a Socially Responsible Future* (pp. 252-254). Ljubljana: Faculty of Social Sciences.
- Jurinčič, I., Bojnec, Š. (2006). The role of wine consortiums in wine marketing and wine tourism development in Slovenia. *STIQE 2006 Conference*, 28-30 June 2006. Maribor: Faculty of Economics and Business.
- Jurinčič, I., Bojnec, Š., Vodeb, K., Bošković, D., (2007). *Management of natural parks for successful tourism development*, Management International Conference (MIC) 2007, Faculty of Management Koper, University of Primorska.
- Jurinčič, I. and Bojnec, Š. (2007). Natural Park as a Brand Name: Dragonja's Valley in Slovene Istria. In: *Strategic Development of Tourism Industry in the 21st Century*. The 19th International Conference in Ohrid, Republic of Macedonia, 25-26 May 2007, Ohrid: Faculty of Tourism and Hospitality.
- Laguna, E., Deltoro, V., Lipej, B., Kaligarič, M., Sovinc, A. (ur.). 2005. *Pestrost in ohranjanje kraške pokrajine: primeri iz Valencije in Slovenije*. Valencia, Koper: Generalitat Valenciana, Univerza na Primorskem.
- MOK in MOP-GURS. 2007. *Pregledovalnik javnih prostrskih podatkov Mestne občine Koper*. Dostopno dne 5.9.2007 na Internetu: <http://www.koper.si>. Koper in Ljubljana: Mestna občina Koper, Geodetska uprava RS.
- MOP-ARSO in MOP-GURS. 2007. *Interaktivni naravovarstveni atlas*. Dostopno dne 5.9.2007 na Internetu: <http://kremen.arso.gov.si/NVatlas>. Ljubljana: Agencija RS za okolje in Geodetska uprava RS.
- SURS. 2002. *Popis prebivalstva 2002*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- SURS. 2007. *Banka statističnih podatkov*. Dostopno dne 5.9.2007 na Internetu: <http://www.stat.si>. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- RRC. (2006a). *Regionalni razvojni program Južne Primorske 2007-2013* (Strateški in izvedbeni del programa-predlog). Koper, Izola, Piran: Regionalni razvojni center.
- RRC. (2006b). *Razvojni program podeželja za območje občin Koper, Izola in Piran* (Dopolnjen in noveliran kot podlaga za črpanje sredstev LEADER 2007-2013). Koper, Izola, Piran: Regionalni razvojni center.
- MKGP. 2007. *Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013*. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano.